

Ivan Iliev

(Kardzhali, Plovdiv University Paisii Hilendarski's branch at Kardzhali)

Ekaterina Dikova. The Phrase in the Vitae and Sermons by St. Patriarch Euthymius of Tarnovo. Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences. Sofia, 2011. Volume 1. Study (ISBN 978-954-8854-13-9). Volume 2. Appendices (ISBN 978-954-8854-14-6).

Abstract: Ekaterina Dikova's book deals with the phrase in the works of the Bulgarian medieval writer and patriarch Euthymius of Tarnovo. The phrase is examined with respect to the ideological basis of Euthymius's works – the doctrine of hesychasm. The book offers the most comprehensive syntactic study of the language of the author, exploring the functions of the phrase both from a syntactic and from a stylistic perspective. The detailed analysis of the figures of speech used by Euthymius is one of the greatest merits of Dikova's monograph.

Иван Илиев

(Кърджали, Пловдивски университет "П. Хилендарски" филиал Кърджали)

Екатерина Дикова. Фразата в житията и похвалните слова на св. патриарх Евтимий Търновски. Централна библиотека на БАН. София. 2011. Том 1. Изследване (ISBN 978-954-8854-13-9). Том 2. Приложения (ISBN 978-954-8854-14-6)

Интересът към книжовното дело на св. патриарх Евтимий Търновски (обикновено разглеждано през призмата на литературния стил *плетение словес* и нерядко във връзка с вече оспорваната *Евтимиева реформа*) и отношението му към християнското учение на *исихазма* занимава старобългаристите отдавна и не губи актуалност, а става причина за появата в последните години на редица изследвания, които осветляват все повече досега неразработвани аспекти от това дело. Тук могат да се изброят заглавия като *Евтимиевата реформа. Хипотези и факти* от К. Кабакчиев (Пловдив: АИ Марин Дринов, 1997), *Исихазмът, стилът "плетение словес" и езиково-правописната реформа на патриарх Евтимий* на Р. Станков (София: Херон прес, 1999), *Българският език* с автор Ив. Добрев (София: Slavia Verlag, 2005), Ив. Илиев – *Епитетът в славянобългарската агиография от 14-15 век* (Пловдив: Пигмалион, 2005). Представяната тук монография сполучливо допълва списъка с цитираните заглавия, като навлиза дълбоко в дебрите на Евтимиевия синтаксис и осветлява принципите за изграждане и използване на фразата у споменатия автор (освен това нагледно илюстрира фразовата подялба на изследваните текстове според пунктуацията им във втората част на изследването). Повечето предишни изследвания върху езика на Евтимий Търновски се докосват по някакъв начин до разработвания в тази книга проблем за фразата, като дори посочват някои от основните ѝ черти, но почти никой,

като не се брои цитираното изследване на Ив. Добрев, не подхожда към въпроса едновременно от езиковедска и литературоведска гледна точка, отчитайки и идеологическите мотиви за нейната употреба, и особено като разкрива как тя функционира в текста. Резултатът от огромния труд на Е. Дикова е подробният анализ на фразовите характеристики на Евтимиевия стил, стилистиката и поетиката на произведенията му, както и нови изводи за същността на стила *плетение словес*, характеризиращ се с наслагване и преплитане на синтактични структури и синтагми.

Разбира се, осъществяването на поставената от авторката задача не би било възможно без предварително разясняване на общите въпроси, свързани със същността на исихазма и стила *плетение словес*, както и с постигнатото досега в областта на средновековния български синтаксис. Това е направено в първите две глави на книгата, след което се преминава към същността на изследването. Първоначално се изяснява значението на термина *фраза* (предпочитан пред близкия му термин *изречение*), който според дължината и функцията обхваща подвидовете *микрофраза*, *макрофраза*, *мегафраза* и *гигафраза*, и се мотивира предпочитанието на авторката към тази терминология. По-нататък фразата се анализира от синтактична и реторична, т. е. стилистична, гледна точка, като ударението пада върху ритмиката и поетическите фигури. Многобройните реторични фигури, които авторката разглежда, са подредени в специален показалец в края на книгата, като са дадени и гръцките им съответствия. Няма да изброявам всичките от тях, достатъчно е да се посочат *повторението*, *анафората*, *полисиндетонът*, *асиндетонът*, *тмезисът*, фигурата *хиазм* и още много други, като особено внимание се отделя на досега пренебрегвания въпрос за връзката на понятието *плетение (словес)* и неговото гръцко съответствие *плове*, което като вид фигура е характерно и за Евтимиевото творчество. Важно място в организацията на словесната ритмика у Евтимий играе и *изоколонът*, на който също е отделено специално място в работата.

Приложенията към изследването, целящи да улеснят читателя при евентуални справки, включват: *Фразова подялба на текстове според пунктуацията им в изследваните ръкописи*; *Статистически таблици на дължината на предикативността на микрофразата в десет производни хектолекси от Заграфското евангелие, Мариинското евангелие, Супрасълския сборник, Похвално слово за св. Неделя от св. патриарх Евтимий, Житие на св. Петка от св. Патриарх Евтимий*; списък на сравненията в увода и изложението на *Житие на света Петка* от Евтимий.

Екатерина Дикова успешно изпълнява поставените в увода на книгата си цели: ограничаване на различните по тип фрази, опирайки се на пунктуационните знаци (като за целта тя разглежда отношението им към фразовата граница), структурен анализ, определяне на характерните особености и класификация, както и на принципите за свързване на фразите и изграждането на текста. Изводите от прецизно планираната и проведена работа изтъкват редица особености и закономерности в стила на патриарх Евтимий – преди всичко нормативността в употребата на пунктуационните знаци, съюзните средства и предикатите, връзката му с античната и ранната старобългарска книжовна традиция, но и стремежа към преосмисляне на традиционните езикови и реторични средства и към превръщането им в средства на исихастския изказ.

Четящият монографията няма как да не забележи старателността и ерудицията на изследователката, находчивостта и оригиналността ѝ при подхождането към всеки набелязан за решаване проблем. Добива се впечатление, че се чете поредната внушителна работа на учен, който е посветил дълги години от живота си на старобългаристиката, а не дисертация за присъждане на научна степен „доктор”, какъвто е случаят (иначе не би могло и да бъде, тъй като трудът е писан под научното

ръководство на проф. Иван Добрев, а колежката Дикова е една от най-талантливите му последователки). Което лично мен ме кара да се очаквам с повишен интерес следващите ѝ книги.